

**ПРІОРИТЕТИ СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ
ТРАНСКОРДОННИХ КЛАСТЕРІВ І ПРОМИСЛОВИХ ЗОН
У ЗАХІДНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ**

У статті розглянуто проблеми створення інноваційно-інвестиційних транскордонних кластерів та промислових зон у західних регіонах України.

В статье рассмотрены проблемы создания инновационно-инвестиционных трансграничных кластеров, а также промышленных зон в западных регионах Украины.

In the article the problems of creation of innovative-investment transfrontal clusters and industrial zones are considered in the western regions of Ukraine.

Ключові слова: транскордонні партнерства, транскордонні кластери, транскордонні промислові зони, транскордонні інноваційні проекти, клондайкінг, транскордонні регіони знань.

Сучасна регіональна політика ЄС особливу увагу приділяє пошуку нових форм транскордонного співробітництва з метою підвищення ефективності співпраці та утворення повномасштабного інтегрованого простору. Так, на європейських кордонах почали функціонувати європейські угруповання територіального співробітництва, транскордонні партнерства, транскордонні кластери і транскордонні промислові зони, транскордонні інноваційні проекти, клондайкінг, транскордонні регіони знань тощо. Вони стають тими «полюсами зростання» в периферійних прикордонних регіонах, які впевнено конкурують із центральними, столичними регіонами і метрополіями. Основна мета всіх вищезазначених нових форм – прискорити економічне зростання шляхом об'єднання зусиль учасників, забезпечення конкурентних переваг транскордонним регіонам. Із усіх перерахованих організаційних форм транскордонного співробітництва в Україні існує досвід впровадження лише транскордонних кластерів та транскордонних промислових зон. Їх подальший розвиток та підвищення ефективності функціонування, зокрема у західних областях України, сприятимуть відродженню економічної активності та стимулюватимуть економічне зростання, що позитивно вплине на вирівнювання показників соціально-економічного розвитку та конкурентоспроможності прикордонних регіонів України та країн ЄС.

Така постановка проблеми ставить нові вимоги до визначення активної ролі держави щодо політики стимулювання створення інноваційно-інвестиційних транскордонних кластерів та промислових зон у західних регіонах України.

Проблеми та перспективи створення інноваційно-інвестиційних транскордонних кластерів та промислових зон у західних регіонах України сьогодні досліджують такі вітчизняні науковці, як: О.М.Овчар, В.М.Кривцова, Н.І.Кадук, С.К.Харічков, Т.І.Пахомова.

Актуальність впровадження вищезазначених форм, зокрема транскордонних промислових зон та транскордонних кластерів, у західних регіонах України обумовлюється наступним:

1. Відновлення економічної активності національної економіки (особливо у західних регіонах України) внаслідок дії світової економічної кризи відбувається

досить повільно.

2. Для відновлення економічного зростання у прикордонних західних регіонах України майже не задіяно потенціал промислових зон та кластерів, зокрема транскордонних, які є основною інституційною складовою інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки. Їх впровадження дозволило б кардинально поліпшити ситуацію щодо залучення інвестицій та конкурентоспроможності регіонів та країни загалом.

3. Неефективно використовуються можливості євро регіонів як організаційних форм транскордонного співробітництва, одним із завдань яких є сприяння отриманню коштів для співфінансування транскордонних проектів із структурних фондів ЄС та інших міжнародних фінансових організацій. Водночас, євро регіони можуть стати координуючими структурами щодо розвитку транскордонних промислових зон, транскордонних кластерів.

4. В Україні відсутня відповідна державна підтримка розвитку інноваційної інфраструктури (транскордонних промислових зон, транскордонних кластерів), у тому числі – за рахунок відповідних фондів, позитивний досвід діяльності яких спостерігається у багатьох країнах ЄС.

З огляду на необхідність використання потенціалу створення інноваційно-інвестиційних транскордонних кластерів та промислових зон у західних регіонах України як чинника економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності на рівні державної регіональної політики, на нашу думку, має бути здійснено наступне:

1. Необхідно розробити конкретні регіональні програми формування та підтримки розвитку транскордонних промислових зон і транскордонних кластерів, в яких були б узгоджені державні, регіональні інтереси та інтереси суміжних територій сусідніх держав, а також визначені відповідні пріоритетні сфери. До таких сфер належать: ІТ-технології, логістика, екологія й альтернативна енергетика, туризм і рекреація.

В українсько-польському транскордонному регіоні на польській території вже функціонують два потужні кластери: «Авіаційна Долина» (Dolina Lotnicza) і «Долина органічної їжі» (Dolina Ekologicznej żywności), що надає можливості долучення учасників з української сторони. Так, створений у Львові в березні 2010 р. ІТ-кластер («Аутсорсинговий форум» як координуюча структура) одним із напрямів своєї діяльності передбачає співпрацю із «Авіаційною долиною», що стане передумовою формування транскордонного ІТ-кластеру. Сьогодні Львів є одним з найбільших ІТ-аутсорсингових центрів в Україні. Щороку львівські вищі навчальні заклади випускають понад 30 тис. висококваліфікованих спеціалістів. Місто вважається розвиненим технологічним та науково-дослідницьким центром у Східній Європі, в якому працюють 25% всіх українських програмістів, що дає підстави для очікування високої ефективності [1] функціонування транскордонного ІТ-кластеру.

Враховуючи значний транспортно-транзитний потенціал західних регіонів України, важливим напрямом підтримки їх економічного розвитку є транскордонні логістичні кластери.

Логістичний сектор в ЄС, до функцій якого відноситься планування, організація

та здійснення транспортування вантажів, демонструє значні темпи зростання. Якщо протягом 1995-2005 рр. транспортні перевезення зросли приблизно на 30%, то за прогнозами аналітиків, до 2020 р. їх обсяги збільшаться ще на 50%.

За даними Євростату, вартість логістичних послуг складає 10-15% вартості кінцевої продукції, тому перед європейськими компаніями для зменшення вартості продукції стоїть завдання скорочення енергоспоживання та витрат часу на перевезення й обробку вантажів, витрат на їх зберігання, що сприятиме підвищенню їхньої конкурентоспроможності.

Характерною рисою європейського ринку логістичних послуг є його кластеризація.

Фахівці виділяють близько 25 базових (основних) та 60 другорядних логістичних кластерів [2], розташованих на європейській території.

Більшість логістичних кластерів знаходиться на перетині основних вантажних потоків і поєднує у собі багато профільних об'єктів, насамперед складських споруд.

Території дії кластерів різних країн та регіонів часто перетинаються. Принаймні 4 кластери можна розглядати як глобальні логістичні, а саме: Лондон, Париж, Франкфурт (Ріна – Мейн) та Рандстад Голландія (разом із регіоном Ріна – Рур та регіоном північно-східної Франції).

Враховуючи розвиток транспортної інфраструктури із Заходу на Схід, наступним глобальним логістичним кластером може стати транскордонний кластер на західному кордоні України по осі Балтика – Чорне море. Як відомо, вплив міжнародних транспортних коридорів відчутний в радіусі 200 км, а логістичні центри, що формуватимуть транскордонний логістичний кластер, розміщуються біля найбільших пунктів пропуску («Ягодин», «Рава-Руська», «Краківець», «Шегині», «Чоп», «Ужгород», «Порубне», «Рені»). Таким чином, усі західні області можуть отримати значний імпульс для розвитку. Нині переважна більшість об'єктів ринку логістичних послуг України зосереджена в Київській області (90%), а загальна ємність логістичних послуг в Україні оцінюється близько 2,5 млрд. євро.

У стратегіях розвитку областей розглядається перспектива розвитку транскордонних кластерів. Розробляються відповідні техніко-економічні обґрунтування формування як транскордонних логістичних кластерів, так і транскордонних промислових зон з можливостями надання логістичних послуг. Проте основним стримуючим фактором впровадження таких інноваційних форм транскордонного співробітництва є відсутність нормативного забезпечення специфічного митного контролю для кооперації виробництва в межах транскордонних кластерів, особливо промислових зон.

Закарпатська область розробила план, згідно з яким в п'яти місцях на кордонах з ЄС буде розташовано промислові парки з координуючим центром у м. Мукачеві. Заплановані промислові парки буде розміщено поблизу словацького кордону в Ужгороді та Соломонові, поблизу кордону з Угорщиною в Чопі та Берегові, а також у Виноградівському районі поблизу кордону з Румунією. Головним напрямком їхньої діяльності буде логістика з огляду на наявний транспортний потенціал регіону [3]. Подібні проекти розробляються іншими західними областями України.

2. Необхідно перейти до створення транскордонних промислових зон (парків)

поряд із стимулюванням на регіональному рівні інноваційної діяльності, що має дві мети:

✓ сформувати у відсталому периферійному регіоні структуру, що відіграла б роль бізнес-інкубатора (включаючи всю інфраструктуру) і допомагала інвесторам розпочинати виробництво продукції;

✓ створити фінансового посередника в отриманні коштів фінансової допомоги зі структурних фондів ЄС.

Як координуючу структуру транскордонних кластерів чи промислових зон доцільно використати євро регіони, які, водночас, є тією інституцією, що повинна розробляти та впроваджувати стратегію розвитку транскордонного регіону. Враховуючи те, що кластерна стратегія стосується усіх стратегій, спрямованих на створення сприятливого середовища для співробітництва між різними зацікавленими сторонами на місцевому, регіональному, транскордонному, національному та наднаціональному рівнях, євро регіони можуть і повинні взяти на себе роль «центру», через який здійснюється обмін інформацією та технологіями, відбувається координація заходів співробітництва між учасниками транскордонного кластеру чи промислової зони.

3. Для забезпечення дієвої державної підтримки (методичної і фінансової) створення і підтримки розвитку транскордонних промислових зон та кластерів доцільно в процесі реалізації доручення Президента Уряду щодо створення Фонду регіонального розвитку (ФРР) передбачити окремим напрямом підтримку проектів транскордонного співробітництва. ФРР за зразком європейських фондів на конкурсних засадах зможе підтримувати розвиток транскордонних інноваційно-інвестиційних структур та євро регіонів, сприятиме їх приєднанню до європейських мереж.

Так, з 1993 р. Україна є асоційованим членом програми EUREKA, тоді ж було організовано Національний інформаційний пункт програми EUREKA в Україні (Український EUREKA НІП). Нашій країні необхідно стати повноправним членом програми EUREKA, оскільки це надасть можливості використання потенціалу цієї програми для стимулювання розвитку вітчизняних регіонів, зокрема у транскордонному просторі.

Доцільність створення окремого напрямку діяльності державної інституційної структури (ФРР) щодо підтримки розвитку транскордонних промислових зон, транскордонних кластерів та інших інноваційних структур у транскордонному просторі зумовлена регіональною політикою ЄС, об'єктом якої вже є західні області України, зокрема в межах вищезазначених програм транскордонного співробітництва.

Список використаних джерел:

1. Інтернет-ресурс Державної інноваційної фінансово-кредитної установи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.difku.gov.ua>
2. The European Logistics Market, by Prof. Dr. Dieter W. Rebitzer (University of Nürtingen-Gieslingen). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europere.com/system/main.php?pageid=2242&articleid=8738>.
3. Програма створення транскордонних транспортно-логістичних центрів як структурних ланок інноваційних кластерів на території Закарпатської області на 2009-2012 роки, схвалена Розпорядженням голови державної адміністрації від 22.04.09 р. № 175.